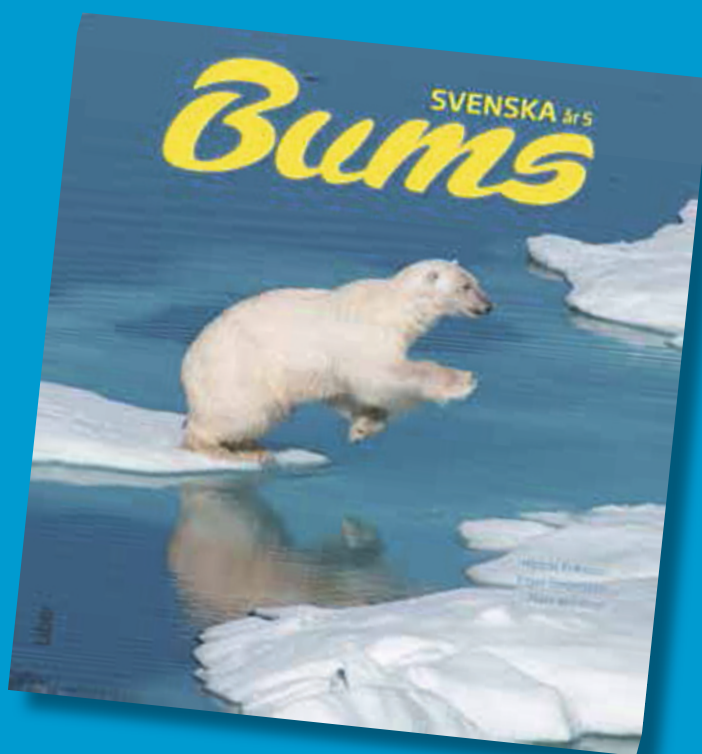

Bums

SVENSKA år 5

Facit Diagnoser

Hippas Eriksson

Inger Strömsten

Mats Wänblad

Diagnos

Konsten att lära sig nya saker

På nästa sida finns en text: "Luften runt oss".

Översiktsläs texten först och svara sedan på frågorna 1 och 2.

1. Vad handlar den här texten om?

Texten handlar om luft, vad luft består av och luften i atmosfären.

2. Vad är det för sorts text? (Varför har någon skrivit den?)

Det är en sakprosatext som beskriver och förklarar vad luft och lufttryck är.

Sökläs i texten för att hitta svar på frågorna 3–6:

3. Hur mycket väger luften du har ovanför dig?

tusen kilo

4. Vad gör jordens dragningskraft?

Jordens dragningskraft håller kvar luften runt jorden.

5. Vad är troposfären?

Det luftlager som ligger en mil upp kallas så.

6. Vad är ozon?

Ozon är en gas.

Djupläs texten och svara på frågorna 7 och 8:

7. Berätta om ozonet. Hur fungerar det? Förklara

Ozon finns i stratosfären ovanför atmosfären, och fungerar som ett skydd mot den delen av solljuset som är farligt.

8. Berätta vad luft innehåller.

Luft innehåller syre och koldioxid.

Luften runt oss

När vi andas tar våra lungor upp syre ur luften. Sedan andas vi ut koldioxid. Syre och koldioxid är gaser som finns i luften hela tiden. Det finns mycket mer syre än koldioxid, annars skulle vi kvävas. I luften finns också en massa andra gaser. Mest består den av kväve. Nästan fyra femtedelar av luften är kväve. En del gaser har funnits i luften i många miljoner år, medan andra har kommit dit under de senaste hundra åren från föroreningar och utsläpp. Förutom de här gaserna består luften också av vattenånga. När det blir tillräckligt mycket vattenånga blir det moln av den och det kan börja regna eller snöa.

Väger luften något?

Ingen människa går väl om kring och tänker att "nu bär jag på 1 000 kilo luft". Men ungefär så mycket väger luften ovanför dig. När du står upp bär du alltså på en normalstor bil hela dagarna. Du märker det inte eftersom trycket inne i kroppen är minst lika stort som luftens tryck utifrån.

Luften ligger i ett lager runt jorden

Jordens dragningskraft håller kvar luften runt jorden. Ju högre upp vi kommer från jordytan, desto mindre luft blir det. Fortsätter vi vidare utåt jorden så kommer vi till sist ut i rymden. Det finns alltså ingen skarp gräns mellan rymden och jordens atmosfär.

I rymden finns det nästan ingenting alls och därför blir det inte heller något väder där ute. Det som vi kallar väder finns egentligen bara i det närmste luftlagret, som sträcker sig ungefär 1 mil upp. Det lagret kallas **troposfären**. Det är lite tjockare vid ekvatorn och lite tunnare vid polerna. Även om 1 mil kan verka mycket, så är det tunnare än skalet på ett äpple, om äpplet är jorden.

Lagret ovanför troposfären heter stratosfären. Här finns **ozonlagret**. Ozon är en gas som skyddar livet på jorden från den skadliga delen av solstrålningen, den mest intensiva ultraviolettera solstrålningen.

Det finns inte så mycket ozon i atmosfären. Om man skulle lägga det på marken skulle det bara bli ett tunt lager, bara några millimeter tjockt.

*Luften ovanför ditt huvud väger faktiskt ungefär 1000 kilo!
Men trycket i kroppen är ungefär lika stort som luftens tryck ovanför dig,
så därför märker du inte att du går omkring och bär på en massa luft.*

Diagnos

Skrivarskola *Elevers eget svar.*

1. Gör en plan för en ny berättelse med hjälp av Dramaturgivalen.

a. Bestäm först en huvudperson och ett problem.

Huvudperson: _____

Problem: _____

b. Skriv kort vad varje del i din berättelse ska innehålla:

Inledning

Förklaring

Uppbyggnad

Höjdpunkt

Avslutning

2. **Skriv berättelsen på dator eller i en skrivbok.**
Berättelsen får vara max 2 sidor lång.
3. **Bearbeta din text så att den blir så bra som möjligt.**

Diagnos

Lyssna lyhört och prata proffsigt

**1. Vilken dialekt pratar man där du bor? Vad är speciellt med den dialekten?
Förklara.**

Elevers eget svar.

2. Ge tre tips på vad man kan tänka på när man pratar inför andra.

Förslag: 1. Förbered noga vad och hur du ska säga.

2. Träna extra noga på inledningen.

3. Använd bilder, ljud eller film för att göra det mer intressant.

3. Ge tre tips på vad man kan tänka på när man planerar en redovisning.

1. Välj ut det viktigaste och bestäm i vilken ordning det ska komma.

2. Förbered en intressant inledning.

3. Planera hur du ska avsluta på ett bra sätt.

4. Vad gör man när man argumenterar?

När man argumenterar försöker man övertyga andra om något.

**5. Vad tycker du om åldersgräns på filmer? Bestäm dig för vad du tycker
och skriv två argument för eller emot åldersgräns.**

Argument 1:

Elevers eget svar.

Argument 2:

Elevers eget svar.

Diagnos

Lust att läsa

Faktatexter

1. Vad är skillnaden mellan en faktatext och en skönlitterär text?

En faktatext innehåller fakta och är skriven för att läsaren ska lära sig något. En skönlitterär text är skriven för att underhålla.

2. Läs de här tre faktatexterna som handlar om kläder förr. Skriv sedan de tre rubrikerna över rätt texter.

Rubriker:

Vikingarna klädde sig färgglatt

Hosor istället för byxor på medeltiden

Djurhudar och hemvävt ylle på stenåldern

Djurhudar och hemvävt ylle på stenåldern.

På stenåldern tog kvinnorna hand om djurens skinn och sydde kläder av dem. Till sytråd hade de senor och nålarna var tunna benbitar. För ungefär 6 000 år sedan lärde man sig att spinna tråd och garn av fårens ull. Man byggde vävstolar, började väva tyger och blev allt skickligare på att sy.

Vikingarna klädde sig färgglatt

Vikingarna klädde sig i flera lager av ull, päls och läder. De som hade blivit rika på sina resor var mycket modemedvetna. De bar gärna kläder i starka färger som de fick fram genom att färga tygerna med hjälp av växter. Både män och kvinnor hade ett plagg som kallas kjortel. Det var ungefär som en lång skjorta eller kort klänning. Över kjorteln hade kvinnorna ett förkläde och en sjal.

Hosor istället för byxor på medeltiden.

På medeltiden ville man att kläderna skulle sitta löst och ledigt. Och så började man med hosor eller benlindor istället för byxor. Hosor var långstrumpor eller benvärmare som gick en bra bit upp över knäna.

Kvinnorna fortsatte att använda praktiska och grova plagg av linne och ylle. Det var bara bland de förmögna stormännens fruar som modet kunde utvecklas. Där var det kvinnliga idealet att kroppen skulle vara lång och tunn med långa spinkiga armar och svankig rygg. Det var bara magen som fick vara rund och puta ut lite.

3. Rita en tankekarta med fakta från de tre texterna i uppgift 2.

Elevers eget svar.

4. Skriv en passande rubrik till den här texten.

Elevers eget svar.

På 1920-talet började man tänka på att kläderna skulle vara bekväma också, inte bara snygga eller varma. Korsetterna försvann, kvinnorna fick ha korta kjolar, kortklippt hår och så småningom till och med långbyxor. Man lärde sig att göra nya elastiska tyger som nylon och det kom särskilda kläder för barn. Pojkar och flickor behövde inte se ut som små vuxna längre.

(Ur boken om historia sidan 74.)

Dikter

1. Vad brukar man vilja uttrycka med en dikt?

Man uttrycker ofta vad man tänker eller känner.

2. När tycker du att det passar bättre att skriva en dikt istället för en berättelse?

Elevers eget svar.

3. Ge förslag på hur man kan skriva en dikt.

Elevers eget svar.

Förslag: Med rim, med rytm, med bildspråk, eller med ett visst antal stavelser (som en limerick eller en haiku).

Serier

1. När tycker du att det passar bättre att skriva en serie istället för en vanlig berättelse?

Elevers eget svar.

2. Nämn tre kända serier som har funnits i mer än 50 år

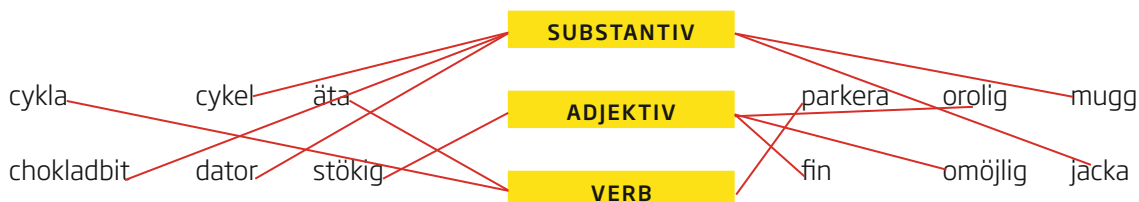
Fantomen, Superman och Batman

Diagnos

Bland bokstäver och ord

1. Sortera de här orden.

Dra streck till rätt ordklass.

2. Böj de här substantiven så att de står i plural (flertal).

en lampa <u>flera lampor</u>	ett ljus <u>flera ljus</u>
en koja <u>flera kojor</u>	ett skärp <u>flera skärp</u>
en telefon <u>flera telefoner</u>	ett tåg <u>flera tåg</u>
en badhandduk <u>flera badhandukar</u>	ett lock <u>flera lock</u>
en smörgås <u>flera smörgåsar</u>	ett hav <u>flera hav</u>

3. Böj adjektiven på minst tre olika sätt.

<u>fin</u>	<u>finare</u>	<u>finast</u>
<u>arg</u>	<u>argare</u>	<u>argast</u>
<u>grön</u>	<u>grönare</u>	<u>grönast</u>

4. Sortera de här orden. Dra streck till rätt ordklass.

5. Din lärare kommer att läsa ord för dig som du ska skriva här.

[illegible]

Diagnos

I massmediernas värld

1. Vilka sorters budskap skickar varje syster? Berätta.

Förklara

Förklarande budskap som i t.ex. nyhetsartiklar och skolböcker.

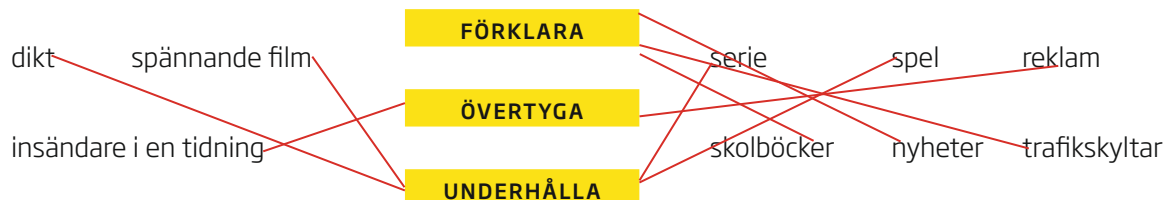
Övertyga

Övertygande budskap som i t.ex. reklam.

Underhålla

Underhållande budskap som i filmer, böcker eller serier.

2. Vilka budskap kommer från vilken syster? Dra streck.

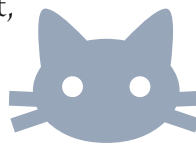

3. Vad är det här för sorts text? Vilken syster hör den till?

Skriv rätt siffror vid texterna.

- a. Förklara b. Övertyga c. Underhålla

c. Judit öppnade den lilla kartongen och gav upp ett tjut av förtjusning. Försiktigt förde hon ner en hand i kartongen och lyfte upp det lilla livet, en vit, alldeles snövit liten kattunge med rosa nos, svarta tassar och en svart svanstipp. Kattungen sov, djupt, och små små knappt hörbara snarkningar kunde anas. Wow! Judit kunde knappt tro sina ögon. Hur hade kartongen hamnat här? Då fick hon syn på en liten lapp längst ner i lådan. Någon hade skrivit ett meddelande. Judit tog med spänning upp lappen och började läsa meddelandet.

a. Katten är ett relativt litet, smygjagande rovdjur som under årtusenden levt nära människan som ett husdjur. Människorna började använda katten som husdjur för att hålla skadedjur borta från matförråden. Man tror att det skedde första gången i Mellanöstern för ungefär 9000 år sedan.

b. Unna din katt det allra bästa! Köp Kattis hemlagade leverpastej! Den är full av näring och har en smak som överträffar allt din katt tidigare ätit! Nu i en extra stor förpackning.

4 a. Läs den här texten och fundera på vilken syster som har skickat den. (Kom ihåg att en syster ibland kan klä ut sig till en annan.)

En näringsrik kost är av stor betydelse för att din kattunge ska må bra och utvecklas normalt. De första sex månaderna sker en mycket snabb tillväxt. Under den här perioden ska kattungen utveckla muskler, skelett, päls, tänder och immunförsvar ovanligt snabbt. Det är därför viktigt att de får en näringsrik kost för att klara av det. Kattungar är fulla av nyfikenhet och behöver massor med energi för att kunna utforska världen. De behöver rikligt med protein och en större mängd viktiga mineraler, som kalcium och fosfor, som ger sunda ben och tänder. Katter har också ett stort behov av taurin, en viktig aminosyra som ger ett friskt hjärta och en bra syn.

Kattis kattungefoder innehåller alla de viktiga ingredienser som ger optimal energi och massor av näring och mineraler. Med Kattis kattungefoder får din kattunge den bästa starten i livet! Och visst vill du väl ge din katt det bästa?

b. Vad är det för sorts text? Berätta hur du tänker.

Förslag: _____

Det är egentligen en övertygande text eftersom syftet är
att sälja Kattis kattungefoder, men den är skriven som en
förklarande text.

5. Förklara varför det är bra att vara kritisk till reklam.

Elevens eget svar. _____

6. Vad är media? Ge några exempel.

Exempel: tidningar, tv, internet, radio, podcast _____

Diagnos

Språkhistoria

1. Vilka är de nordiska språken?

svenska, danska, norska, isländska och färöiska

2. Vilka likheter och skillnader finns mellan svenska, norska och danska (hur språken skrivs och hur det låter när man pratar)? Förklara.

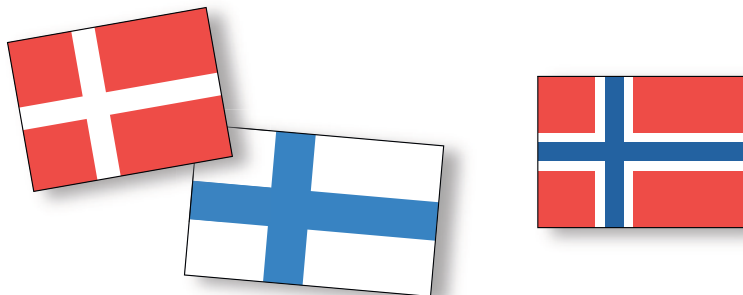
Elevens eget svar. Förslag: Danska och norska är lika i skrift men orden låter olika när man talar. Det finns många ord i danskan och norskan som är lika på svenska, men de uttalats olika.

3. Vad är ett minoritetsspråk?

Det är språk som har funnits länge och som talas av en liten grupp människor i ett land.

4. Det finns fem minoritetsspråk i Sverige. Vilka av de här språken är minoritetsspråk i Sverige? Ringa in.

☒ samiska engelska ☒ finska ryska ☒ meänkieli
☒ romai chib ☒ jiddish norska danska

Bums SVENSKA år 5

Med den här lärarhandledningen vill vi ge dig effektiva redskap för din undervisning, hela vägen, från planering till bedömning och utvärdering. Vi hoppas att du ska få inspiration och en mängd idéer, och att du ska spara både tid och energi tack vare de verktyg som finns här; introduktioner, lektionsplaneringar, diagnoser, självskattningsuppgifter för eleverna, den pedagogiska planen mm. Vår intention är att Bums ska ge dina elever de allra bästa förutsättningar att uppnå kunskapskraven i årskurs 6 och att vägen dit ska vara utmanande, lärorik och fylld med inspiration som ger lust att lära mer!